

UNIVERZA V LJUBLJANI
PRAVNA FAKULTETA

DIPLOMSKA NALOGA
**PRAVICE IN STATUS ŠTUDENTOV TRETJIH
DRŽAV V REPUBLIKI SLOVENIJI**

Avtorica: HIKMETA BOTONJIĆ
Mentor: doc. dr. SAŠA ZAGORC

Ljubljana, januar 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
PRAVNA FAKULTETA

DIPLOMSKA NALOGA

**PRAVICE IN STATUS ŠTUDENTOV TRETJIH
DRŽAV V REPUBLIKI SLOVENIJI**

Avtorica: HIKMETA BOTONJIĆ
Mentor: doc. dr. SAŠA ZAGORC

Ljubljana, januar 2014

POVZETEK

Avtorica: Hikmeta Botonjić

Mentor: doc. dr. Saša Zagorc

V diplomskem delu sem obravnavala pravice in status študentov tretjih držav v Republiki Sloveniji. V prvem, teoretičnem delu sem opredelila migracije in mobilnost ter predstavila učno mobilnost in mobilnost študentov v Evropsko unijo in iz nje. Evropska unija učno mobilnost že dolgo podpira z različnimi programi in pobudami, kajti spodbujanje mobilnosti mladih Evropejcev in privabljanje mladih iz tretjih držav v Evropo sta pomembna elementa evropske konkurenčnosti v prihodnosti. Podrobneje sem predstavila Direktivo Sveta 2004/114, katere cilj je vzpostavitev skupnega pravnega okvira, ki bi državljanom držav zunaj Evropske unije (»državljeni tretjih držav«) olajšal vstop in bivanje v Evropski uniji za namene študija. Direktivi sem v diplomskem delu namenila veliko pozornosti, saj se drugi, raziskovalni del naloge nanaša prav na državljane tretjih držav, ki pridejo študirat v Republiko Slovenijo.

Kljub prizadevanju Evropske unije, da bi privabila mlade, študente in raziskovalce iz tretjih držav, se ti žal še vedno srečujejo z ovirami pri vstopu in bivanju na ozemlju držav članic. Na primeru Republike Slovenije sem podrobneje opisala težave, ki študentom tretjih držav onemogočajo kakovosten študij, in pravice, ki jim v primerjavi z drugimi študenti niso priznane. Če želijo ohraniti kakovost študija in mednarodnega značaja slovenskih univerz, se morajo pristojne institucije Republike Slovenije truditi na svoje univerze privabiti in zadržati študente ne samo iz držav članic, ampak tudi iz tretjih držav.

Ključne besede: mladi, mobilnost, Direktiva Sveta 2004/114, tretja država, Evropska unija

SUMMARY

Author: Hikmeta Botonjić

Mentor: Assistant Professor Saša Zagorc, PhD

I have discussed the rights and status of students from third countries in Slovenia in my thesis. In the first theoretical part of the paper I have defined migrations and mobility and I have also introduced learning mobility and mobility of students in the European Union and outside of it. The European Union has been supporting the learning mobility for a long time with its programs and initiatives for encouraging the mobility of young Europeans; attracting the young from third countries is an important element of European viability in the future. I've thoroughly presented the Council Directive 2004/114/EC whose goal is to establish a common legal framework that would enable people from the countries outside of the European Union, i.e. 'third country nationals' to have easier access to entry and residence in the EU for the purposes of study. I have put a lot of focus on the directive in my thesis paper, since the second, research part of my paper is dealing with the third country nationals who arrive in Slovenia to study.

Despite all the efforts from the European Union to entice young people, students and researchers from third countries they are having difficulties obtaining entry and residence on the territories from the EU member states. I have described in great detail problems that occur in Slovenia for such students and that are keeping them away from a college level education and all the rights that are denied them in comparison to other students. If the relevant institutions from Slovenia want to keep the quality and the international character of Slovene universities, they must work a lot on attracting and keeping students not only from the member states of the European Union, but also from third countries.

Keywords: the young, mobility, Council Directive 2004/114/EC, third country, the European Union

KAZALO

1 UVOD	1
2 MIGRACIJE	3
2.1 Migracije in mobilnost	3
2.2 Migracijska politika EU	4
2.3 Meddržavna mobilnost in migracije študentov	4
3 MLADI IN MOBILNOST	6
3.1 Mobilnost v Evropsko unijo in iz nje	7
3.2 Pravice mobilnih študentov	7
3.3 Pravice študentov iz držav, ki niso članice EU (»državljanov tretjih držav«)	8
3.4 Programi mobilnosti v Sloveniji	9
3.4.1 Program Vseživljenjsko učenje	9
3.4.2 Program Erasmus	10
3.4.3 Ceepus	11
3.4.5 Erasmus Mundus	12
3.4.6 Bilateralne izmenjave	12
4 DIREKTIVA SVETA 2004/114 O POGOJIH ZA SPREJEM DRŽAVLJANOV TRETJIH DRŽAV ZA NAMENE ŠTUDIJA, IZMENJAV UČENCEV, NEPLAČANEGA USPOSABLJANJA ALI PROSTOVOLJNEGA DELA	13
4.1 Temeljne značilnosti	17
4.2 Ukrepi, ki jih je treba sprejeti	18
5 PRIMERI IZ SODNE PRAKSE	19
6 PRAVICE IN STATUS TUJIH ŠTUDENTOV V SLOVENIJI	22
6.1 Pogoji za izdajo dovoljenja za začasno prebivanje	22
6.2 Dovoljenje za začasno prebivanje zaradi študija	23
6.3 Pravice tujih študentov v Sloveniji.....	24
6.3.1 Izobraževanje.....	24
6.3.2 Izobraževanje pod enakimi pogoji	24
6.3.3 Vpisna mesta in plačevanje šolnine.....	25
6.3.4 Štipendiranje tujcev.....	26
6.3.5 Zdravstveno zavarovanje	27
6.3.6 Druge pravice tujih študentov	28

7 SKLEP.....	30
8 LITERATURA IN VIRI	31
8.1 Knjige	31
8.2 Pravni viri.....	31
8.3 Spletni viri.....	32

1 UVOD

V Sloveniji študira okrog dva tisoč tujih študentov, njihovo število pa se je v zadnjih desetih letih podvojilo. Slovenski študentje že več let sodelujejo v mednarodnih študijskih izmenjavah, obenem pa tudi slovenske univerze vsako leto sprejemajo študente iz različnih držav. Letos je samo Univerza v Ljubljani sprejela 1200 tujih študentov. Mednarodna vloga Univerze v Ljubljani je izjemno pomembna na nacionalni in regionalni ravni, kjer internacionalizacija postaja pomemben dejavnik odprtosti v učnem in delovnem procesu, k čemur nedvoumno prispeva gostujoče učno osebje in tuji študenti.¹

Študentje se za študij v Sloveniji odločajo, ker jim Slovenija med drugim omogoča odlično izhodišče za potovanje v vse dele Evrope. Po eni strani so navdušeni nad raznolikim slovenskim reliefom in po drugi strani so zelo zadovoljni s študentskim življenjem, ki jim prinaša številne ugodnosti. Neznanje slovenskega jezika za vpis na slovenske univerze pogosto ni ovira, ker del študijskega programa lahko poteka v angleškem jeziku. Redni dodiplomski študij na slovenskih univerzah je brezplačen, študentski status pa prinaša številne druge ugodnosti. V Slovenijo največ prihajajo študenti iz Španije, Poljske, Turčije, Češke in Portugalske. Zelo pomembno pa je omeniti, da jih velika večina prihaja iz republik nekdanje Jugoslavije, predvsem zaradi kulturne in zgodovinske povezanosti ter sorodnosti jezikov. Ali so tudi ti študenti zadovoljni s študentskim življenjem v Sloveniji? Ali so jim omogočene enake ugodnosti in pravice kot drugim? Ravno to je tema, ki jo bom obravnavala v svoji diplomski nalogi, in sicer pravice in status študentov tretjih držav v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS).

Študentje iz držav, ki niso članice Evropske unije (EU), imajo pravico do študija v EU, v konkretnem primeru v RS, če izpolnjujejo določene pogoje. Vendar pravica do študija samodejno ne prinese drugih pravic, ki jih uživajo drugi študenti. V diplomski nalogi bomo videli, katere pravice uživajo drugi študenti, vendar študentom tretjih držav niso priznane.

Diplomska naloga je razdeljena na več poglavij. V prvem poglavju bom predstavila migracije na splošno in migracije študentov. Ljudje se selijo v druge kraje iz različnih razlogov, med drugim tudi zaradi strokovnega izpopolnjevanja ter možnosti napredovanja. Študentje se celo uvrščajo v skupino najštevilčnejših visoko izobraženih migrantov.

Z migracijami je tesno povezan pojem mobilnosti, ki v visokem šolstvu označuje študente in akademsko osebje na študiju oziroma delu v tujini. V Uradnem listu EU mobilnost opredeljujejo kot: »Mobilnost je bivanje za določen čas v drugi državi članici zaradi študija, delovne prakse, drugih dejavnosti učenja ali poučevanja ali sorodnih administrativnih dejavnosti, ustrezno podprto s pripravljalnimi ali

¹ Mednarodno sodelovanje in izmenjava; Univerza v Ljubljani, URL: http://www.uni-lj.si/mednarodno_sodelovanje_in_izmenjave/ (15.4.2013).

osvežitvenimi tečaji v jeziku gostitelja ali v delovnem jeziku.«² V drugem poglavju bom tako predstavila učno mobilnost, mobilnost v Evropsko unijo in iz nje ter pravice mobilnih študentov. Potem bom omenila programe mobilnosti v Sloveniji.

Tretje poglavje je namenjeno predstavitvi Direktive 2004/114, ki določa skupna pravila za sprejem nedržavljanov v države članice EU za namene študija, pravila izmenjav učencev, neplačanega usposabljanja ali prostovoljnega dela. V omenjeni direktivi je obravnavan položaj študentov tretjih držav, zato ji bom namenila več pozornosti. Na kratko bom predstavila tudi dva primera iz sodne prakse, v katerih je prikazana problematika ne samo študentov tretjih držav, ampak tudi študentov Evropske unije, ki so se odločili izkoristiti pravico do prostega gibanja in del svoje izobraževalne poti nadaljevati v drugi državi članici.

Sledi najpomembnejši del diplomske naloge, in sicer obravnava pravic študentov tretjih držav v Sloveniji. Poleg številne literature, zakonov, pravilnikov, direktiv in člankov, s katerimi si bom pomagala pri izdelavi diplomske naloge, se bom tudi pogovorila s študenti, ki prihajajo iz tretjih držav in ki najbolj vedo, katere pravice imajo in s katerimi težavami se srečujejo. Skozi obravnavo bom torej poskusila potrditi tezo, da so študentje tretjih držav v Republiki Sloveniji diskriminirani v primerjavi z drugimi študenti.

² Uradni list Evropske unije (2006).

2 MIGRACIJE

»Migracije so fizično gibanje posameznikov ali skupin v geografskem prostoru, ki pripelje do relativno trajne spremembe kraja bivanja. Pojem migracije vsebuje emigracijo in imigracijo ter zajema spreminjanje prostorskega in socialnega okolja.«³

Migracije niso nov fenomen, saj človeštvo spremljajo vse od njegovega nastanka. Skozi vsa zgodovinska obdobja so se ljudje selili zaradi različnih vzrokov, največkrat jih je gnala želja po boljšem življenju. Različni raziskovalci vzroke različno delijo.

Na eni strani so vzroki, ki ljudi privlačijo v drug kraj, na drugi pa tisti, ki ljudi odbijajo (teorija odbijanja in privlačenja). Lahko rečemo, da nekateri vzroki izhajajo iz želje posameznika ali družine po boljšem življenju v drugem kraju – to so osebni vzroki. Drugi pa pomenijo grožnjo njegovemu življenju, standardu in podobnemu v kraju bivanja v obliki nezaposlenosti, vojne, lakote in podobnega – družbeni vzroki.⁴

Delitev migracij je pri različnih strokovnjakih različna.⁵ Tako poznamo začasne in trajne migracije, organizirane in neorganizirane, ekonomske, politične, konservativne in inovacijske migracije ter beg možganov.

Po svoji naravi so današnje migracije predvsem ekonomske narave. Migranti se odločijo za odhod v druge države predvsem zaradi zaposlitve, boljših delavnih razmer, strokovnega izpopolnjevanja, možnosti napredovanja ipd.

2.1 Migracije in mobilnost

Mobilnost je zelo širok pojem in ga delimo na dve glavni področji: družbena mobilnost in prostorska mobilnost.

»Kot družbeno mobilnost razumemo vsak prehod posameznika, družbenega objekta ali vrednote – vse, kar je ustvarila ali oblikovala človeška dejavnost – z enega družbenega položaja v drugega,« je pred osemdesetimi leti zapisal začetnik znanstvene analize mobilnosti Pitirim A. Sorokin v knjigi *Social and Cultural Mobility*.⁶ Razlikujemo med *horizontalno* in *vertikalno* družbeno mobilnostjo. Prva pomeni premike v družbi – spremembo vloge, ki hkrati ne pomeni spremembe statusa –, vertikalna pa spremembo družbenega statusa.

Drugo področje mobilnosti je *prostorska mobilnost*, ki jo največkrat enačimo s pojmom migracije. Pojem socialna mobilnost se navezuje na spremembe socialnih položajev, prostorska mobilnost pa se navezuje na spremembe prostorskih položajev. Pojem prostorska mobilnost je včasih označeval selitve znotraj posamezne države, to je današnje notranje selitve, vendar se čedalje pogosteje

³ Klinar v Lukšič Hacin, str. 142.

⁴ Socialni razgledi 2008. Mobilnost, str. 73.

⁵ prav tam, str. 73–74.

⁶ Sorokin v Socialni razgledi 2008; Mobilnost.

prepleta z mednarodno mobilnostjo, ki je bila včasih označena s pojmom »migracija«. Zaradi skupnih lastnosti in prepletanja obeh ju ni več smiselno ločevati.⁷

2.2 Migracijska politika EU

Množično prehajanje ljudi na ozemlje današnje EU se je intenzivneje začelo po drugi svetovni vojni. Evropa je tako postala ena izmed glavnih destinacij obsežnih tokov mednarodnih selitev. Migrantske tokove sestavljajo zelo različne skupine: politični ali ekonomski in strokovni migranti, ljudje, ki iščejo ali so našli delo, družinski člani migranta, študentje ali strokovnjaki na izpopolnjevanju, avanturisti in begunci pred revščino in brezupom različnih konfliktov.

Pri obravnavi skupne migracijske politike EU je nujno ločiti med *notranjimi migracijami*, kjer gre za migracije državljanov članic EU, za katere veljajo milejši pogoji, in *zunanjimi migracijami*, kjer gre za migracije med EU in državami nečlanicami, za katere veljajo strožji pogoji.⁸

2.3 Meddržavna mobilnost in migracije študentov

Mobilnost študentov je najpogostejša oblika mednarodne mobilnosti v terciarnem izobraževanju.⁹ Od nje imajo različne koristi študenti, ki odidejo na študij v tujino, domači študenti, pedagoško osebje, visokošolski zavod, visokošolski sistem in država. Možnost študija v tujini pomeni za študenta boljši dostop do kakovostnih študijskih programov in študijskih programov, ki jih doma ni. Posameznik na študiju v tujini lahko izboljša svoje strokovno znanje, znanje tujih jezikov, poznavanje tujih držav in kultur ter s tem svoje zaposlitvene možnosti.

Meddržavna mobilnost študentov je osrednji del mednarodnih migracij. Izvirne države spodbujajo študij v tujini kot obliko spoznavanja tujega okolja, pridobivanja novih znanj, informacij in tehnologij. Države gostiteljice pa lahko s tujimi študenti realizirajo ekonomijo obsega v svojih izobraževalnih sistemih, povečajo zalogo človeškega kapitala, še posebej raziskovalcev, in si za kasneje tudi pripravijo razmere za migracijo visokokvalificirane delovne sile.

Lahko rečemo, da je za mednarodno mobilnost študentov značilno, da se nenehno povečuje – države gostiteljice imajo od tega velike koristi, učinki za države »izvoznice« pa so različni – ter da gre za tokove, ki jih migracijska politika spodbuja.¹⁰

⁷ Verlič Christensen, B. (2002): Evropa v precepu med svobodo in omejitvami migracij. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, str. 134.

⁸ Verlič Christensen (2002), str. 24.

⁹ Socialni razgledi 2008, Mobilnost.

¹⁰ Šuklje, T. (2010): Meddržavne migracije visoko izobraženih oseb v EU, URL: <http://sciget.com/Predogled/999/4d3eaf34afb382923df82a775683087fdc8093e3> (23. 4. 2013).

Migracijski tokovi študentov v državah OECD (razvite evropske države, predvsem glavne prejemnice tujih študentov Avstrija, Velika Britanija, Belgija, Nemčija, Francija, Danska) so precej zgoščeni. Največ tujih študentov v OECD študira v ZDA, sledijo pa tri evropske države (Francija, Nemčija, Velika Britanija).

V strukturi tujih študentov v Sloveniji prevladujejo študenti z območij držav nekdanje Jugoslavije, večina slovenskih študentov na študiju v tujini pa odide v zahodnoevropske države. Na visok delež študentov s tega območja vplivajo kulturne, zgodovinske, geografske, gospodarske in druge vezi ter sorodnost jezikov, kar so tudi po navedbah OECD pogosti dejavniki, ki vplivajo na število tujih študentov v neki državi.

Mobilnost študentov ima številne prednosti tako za posameznika kot za državo in jo je treba spodbujati. Mobilnost se lahko poveča s preglednejšimi postopki priznavanja diplom ali poenostavljenimi pogoji za pridobitev študentskih dovoljenj za bivanje v državi.

3 MLADI IN MOBILNOST

Mobilnost na področju izobraževanja in usposabljanja je sestavni del prostega gibanja oseb – temeljna svoboščina in eden od glavnih ciljev dejavnosti Evropske unije na področju izobraževanja in usposabljanja, ki temelji tako na skupnih vrednotah kakor tudi na spoštovanju raznolikosti. Mobilnost zbližuje državljane in izboljšuje medsebojno razumevanje, spodbuja solidarnost, izmenjavo idej ter boljše poznavanje različnih kultur, ki sestavljajo Evropo.¹¹

Učna mobilnost je eden od osnovnih načinov, kako lahko mladi izboljšajo svojo prihodnjo zaposljivost pa tudi medkulturno zavest, osebni razvoj, ustvarjalnost in aktivno državljanstvo. Prav tako lahko okrepi konkurenčnost Evrope v smislu prispevanja k oblikovanju družbe, bogate z znanjem.

Komisija je julija 2009 objavila zeleno knjigo z naslovom »Spodbujanje učne mobilnosti mladih«, s katero se je začelo javno posvetovanje o številnih vprašanjih, kot so: kako čim bolj izboljšati možnosti za mobilnost mladih Evropejcev, katere ovire mobilnosti je še treba premagati in kako lahko vsi udeleženi združijo moči v novem partnerstvu za učno mobilnost.¹²

EU že dolgo podpira učno mobilnost z različnimi programi in pobudami, še zlasti s programom Vseživljenjsko učenje 2007–2013, ki vključujejo veliko področij.¹³ Tudi strukturni skladi podpirajo učno mobilnost. Poleg tega je Evropska komisija pomagala razviti številna orodja za lažjo mobilnost, kot so Europass, evropski sistem za nabiranje in prenos kreditnih točk (ECTS za visoko šolstvo), dodatek k diplomu, evropsko ogrodje kvalifikacij za vseživljenjsko učenje, evropski sistem kreditnih točk v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (ECVET), Youthpass, EURAXESS, **direktiva o študentskih vizumih**¹⁴ ter skupek instrumentov v zvezi z vizumi za znanstveno-raziskovalno delo¹⁵.

¹¹ Uradni list Evropske unije (30. 12. 2006): Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o transnacionalni mobilnosti.

¹² Uradni list Evropske unije (7. 7. 2011); Priporočilo Sveta z dne 28. junija 2011, Mladi in mobilnost – spodbujanje učne mobilnosti mladih, Luxembourg.

¹³ Vključujejo visoko šolstvo (Erasmus, Erasmus Mundus, Marie Curie) za študente, doktorande in zaposlene, visoko šolstvo in raziskave (Marie Curie, mobilnost v mrežah odličnosti in tehnološke platforme), iz visokega šolstva v podjetja (praksa v okviru programov Erasmus in Marie Curie), poklicno usposabljanje in vajence (Leonardo), srednješolsko izobraževanje (Comenius), izobraževanje odraslih in prostovoljno delo starejših (Grundtvig), kulturne dejavnosti (program Kultura), mladinske izmenjave in prostovoljstvo (Mladi v akciji), prostovoljstvo (Evropska prostovoljska služba v okviru programa Mladi v akciji), civilna družba (program Evropa za državljane) ter pripravljalni ukrep »Erasmus za mlade podjetnike«.

¹⁴ Direktiva Sveta 2004/114 ES z dne 13. decembra 2004 o pogojih za sprejem državljanov tretjih držav za namene študija, izmenjav učencev, neplačanega usposabljanja ali prostovoljnega dela.

¹⁵ Direktiva sveta 2005/71/ES z dne 12. oktobra 2005 o posebnem postopku za dovolitev vstopa državljanom tretjih držav za namene znanstvenega raziskovanja (»znanstveni vizum«).

3.1 Mobilnost v Evropsko unijo in iz nje

Spodbujanje mobilnosti mladih Evropejcev in privabljanje mladih iz tretjih držav v Evropo sta pomembna elementa evropske konkurenčnosti v prihodnosti.

Podpora sodelovanju mladih v družbi, čezmejni mobilnosti in stikom med ljudmi pomeni obenem že tudi podporo izmenjavi idej, širjenju inovacij in vzpostavljanju partnerstev.¹⁶ Evropska unija mora pritegniti nadarjene študente in raziskovalce iz držav zunaj nje, ki lahko s svojim znanjem prispevajo h konkurenčnosti. Toda veliko preveč se jih sreča z nepotrebniimi upravnimi ovirami. Veljavna pravila za pridobitev študentskega vizuma ali dovoljenja za prebivanje so pogosto zapletena in nejasna.

Svet Evropske unije v priporočilu z dne 28. junija 2011 priporoča državam članicam, naj, kjer je to mogoče, rešijo upravna vprašanja, ki povzročajo težave pri pridobivanju vizumov in dovoljenj za bivanje za nerezidente Evropske unije, ki želijo koristiti možnost izobraževanja v državi članici. Večje sodelovanje in partnerstva s tretjimi državami, sporazumi med ustreznimi organi v državah članicah ter dvostranski sporazumi med institucijami bi olajšali učno mobilnost med Unijo in drugimi deli sveta.¹⁷

V skladu z Direktivo 2004/114/ES morajo države članice EU omogočiti lažji postopek za sprejem študentov, tudi s pravočasno izdajo potrebnega vizuma. Skoraj vse države EU so direktivo prenesle v nacionalno zakonodajo, študentje iz tretjih držav pa se lahko sklicujejo na njene določbe, kadar pride do dolgih zamud pri izdaji njihovih vizumov ali dovoljenj za bivanje.

3.2 Pravice mobilnih študentov

Razširitev EU je močno povečala zemljepisno območje mladinske mobilnosti. Vendar so se ohranile mnoge administrativne in zakonske ovire. Pravni status posameznika, ki študira ali je na delovni praksi v tujini, bi moral biti precej jase, vendar pri mladih, ki so vključeni v mobilnost, ni vedno tako.

Ker so za izobraževanje in usposabljanje prvenstveno odgovorne države članice, Evropska unija nima pristojnosti za sprejemanje zavezujoče zakonodaje na področju izobraževanja. Pravila na splošno temeljijo na določbah Pogodbe, razloženih s sodnimi odločbami, zato so se pravice študentov sčasoma razvile in razširile. Cilja dokumenta, ki je del ene od vodilnih pobud strategije Evropa 2020 – Mladi in mobilnost, sta povzeti in orisati, kako Komisija razlaga pravo na tem področju, in sicer v obliki vodnika za države članice, univerze in druge zainteresirane strani, ter

¹⁶ Uradni list Evropske unije (20 .12. 2011): Sklepi Sveta o vzhodni razsežnosti sodelovanja mladih v demokratičnem življenju in njihove mobilnosti (2011/C 372/03).

¹⁷ Uradni list Evropske unije (7. 7. 2011).

informirati mlade, da bi se zavedeli svojih pravic in bili zato boljše pripravljene za študijsko obdobje v tujini.¹⁸

Ta dokument je pokazal, da so Pogodbe uvedle določene pravice za študente migrante:

- *Ko se državljani EU prijavljajo na univerzo ali drugo izobraževalno ustanovo v tujini, morajo biti sprejeti pod enakimi pogoji kot domači kandidati.*
- *Šolnine morajo biti na enaki ravni za vse študente iz EU, posojila za kritje šolnine, kadar obstajajo, morajo biti vsem dostopna na enaki podlagi, vključno z izobraževanjem na daljavo.*
- *Če študent potrebuje finančno podporo med študijem v tujini, mora imeti možnost, da dobi pomoč od svoje vlade; vlade, ki omogočijo prenos pomoči, ne bi smele v zvezi z navedeno prenosljivostjo postavljati neustreznih pogojev. Vendar vladam ni treba omogočiti dostopa do posojil za vzdrževanje študentom, ki so prišli v njihovo državo študirat, razen če nimajo statusa osebe s stalnim prebivališčem.*
- *Če jezik študijskega programa, v katerega se študent želi vpisati, ni njegov prvi jezik, lahko univerza od njega zahteva, da dokaže znanje jezika ali opravi ustrezen jezikovni test za zagotovitev, da bo zmožen študij dokončati.*
- *Ko študenti pridejo v novo državo, morajo biti obravnavani na enak način kot domači študenti.*
- *Ko se vrnejo v svojo državo in želijo, da se jim priznajo kvalifikacije, podeljene v tujini, morajo organi zagotoviti, da niso oškodovani zaradi tega, ker so uporabili svojo pravico do mobilnosti.*

3.3 Pravice študentov iz držav, ki niso članice EU («državljanov tretjih držav»)

Študenti iz držav, ki niso članice EU, imajo pravico do študija v Uniji, če izpolnjujejo določene pogoje, ki so različni glede na njihov status in na zakonodajo države članice gostiteljice (lahko bi bili na primer izključeni zaradi sistema kvot). Vendar pravica do študija samodejno ne prinese drugih pravic, ki jih uživajo študenti iz EU (tj. pravice, da plačajo enako šolnino kot domači študenti ali državljani EU; pravice do nižjih stroškov prevoza idr.). Vendar mora biti študentu zunaj njegovega študijskega časa in od drugega leta bivanja omogočeno delo za najmanj deset ur tedensko ali ekvivalent v dnevih ali mesecih letno.¹⁹

¹⁸ Evropska komisija (2011); Pravice mobilnih študentov: Vodnik po pravicah mobilnih študentov v Evropski uniji, URL: http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/higher/move_sl.pdf (20.3.2013)

¹⁹ Direktiva 2004/114/ES, člen 17.

Položaj študentov »tretjih držav« je obravnavan v Direktivi Sveta 2004/114/ES, katere cilj je uskladitev nacionalne zakonodaje na tem področju.

Države članice morajo v skladu z direktivo olajšati sprejem za študente iz držav, ki niso članice EU, ki so udeleženi v programih mobilnosti EU. Vendar je Komisija v nekaterih primerih zaskrbljena zaradi dolžine postopkov izdajanja vizumov za vstop v države EU za navedene študente, kar je včasih preprečilo, da bi študenti sodelovali v programih EU.²⁰

Državljeni držav, ki niso članice EU, ki izpolnjujejo pogoje za dolgotrajno prebivanje, načeloma pridobijo pravice do obravnave, ki je popolnoma enaka kot za domače študente.

3.4 Programi mobilnosti v Sloveniji

S članstvom Slovenije v Evropski uniji je mobilnost postala del vsakdana. Je izkušnja, dosegljiva skoraj vsakemu, ki si takega doživetja želi.

Na voljo je velik nabor različnih evropskih programov mobilnosti. Za obdobje od enega tedna do dvanajst mesecev se lahko dijaki, študentje, mladi diplomanti, vajenci, nezaposleni, prostovoljci, izobraževalci, učitelji in tudi poslovneži prijavijo na krajše in daljše izmenjave, študij, študijski obisk, strokovno usposabljanje in prakso v podjetjih.²¹

Programe mobilnosti v večini primerov koordinirajo nacionalne agencije. V Sloveniji je to javni zavod Centra Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja (v nadaljevanju **CMEPIUS**), ki deluje od 1. 10. 2003 na podlagi sklepa Vlade RS (Ur. list RS št. 91/02). CMEPIUS v Sloveniji skrbi za izvajanje in promoviranje programa Vseživljenjsko učenje (Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci, Grundtvig in 21 akcij), programa Erasmus Mundus, preostalih programov štipendiranja, raznih akcij in podpornih aktivnosti.²²

3.4.1 Program Vseživljenjsko učenje

Program Vseživljenjsko učenje je krovni program na področju splošnega izobraževanja in usposabljanja v EU. Sestavljen je iz štirih področnih podprogramov, od katerih vsak pokriva področje usposabljanja oz. izobraževanja.²³

²⁰ Evropska komisija (2011): Pravice mobilnih študentov.

²¹ Širok, M., Medved, M., Panjič, N., Pfifer, N. & Taštanoska, T. (2005). Mobilnost in možnosti za mlade: vezi brez meja: s pomočjo mednarodnih programov odpiramo vrata izkušnjam, URL: http://www.cmepius.si/files/cmepius/userfiles/publikacije/mobilnost_za_mlade_SLO.pdf (20.4.2013)

²² CMEPIUS Slovenija, Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja, URL: <http://www.cmepius.si/> (21.4.2013)

²³ Uradni list Evropske unije (24.11.2006): Sklep št. 1720/2006/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. novembra 2006 o uvedbi akcijskega programa na področju vseživljenjskega učenja, člen 3.

- **Erasmus**;

- **Comenius**: za udeležence predšolskega in šolskega izobraževanja do konca srednje izobrazbe ter zavode in organizacije, ki to izobraževanje izvajajo;

- **Leonardo da Vinci**: za udeležence poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki ne vključuje terciarne ravni, ter zavode in organizacije, ki to izobraževanje omogočajo;

- **Grundtvig**: za udeležence vseh oblik izobraževanja odraslih in vse zavode in organizacije, ki to izobraževanje izvajajo ali omogočajo.

Program Vseživljenjsko učenje je namenjen:

- državam EFTA, ki so članice EGP, v skladu s pogoji Sporazuma EGP;
- državam kandidatkam, vključenim v predpristopno strategijo, v skladu s splošnimi načeli in pogoji, določenimi z okvirnimi sporazumi, sklenjenimi s temi državami glede njihovega sodelovanja v programih Skupnosti;
- državam Zahodnega Balkana, v skladu z določbami, ki bodo določene za te države po vzpostavitvi okvirnih sporazumov, ki urejajo njihovo sodelovanje v programih Skupnosti;
- Švicarski konfederaciji na temeljih dvostranskega sporazuma, ki bo sklenjen s to državo.

Za tretje države, ki sodelujejo v programu Vseživljenjsko učenje, veljajo vse obveznosti in naloge, določene za države članice.²⁴

3.4.2 Program Erasmus

Program Erasmus je največji in najbolj prepoznaven med evropskimi programi mobilnosti izobraževanja in usposabljanja na terciarni ravni. Različne akcije mobilnosti v okviru programa niso namenjene samo študentom, ki želijo študirati v tujini, temveč tudi visokošolskim učiteljem in drugemu osebju ter strokovnjakom iz podjetij, ki želijo poučevati v tujini, ter delavcem v visokem šolstvu, ki se želijo usposabljati v tujini.²⁵

V program je danes vključenih več kot 4.000 visokošolskih institucij in 33 držav, ki sodelujejo pri pobudi Erasmus. Od tega je 28 držav članic Evropske unije, poleg njih pa sodelujejo še Islandija, Liechtenstein, Norveška, Turčija in Švica.²⁶ Namen Erasmusa je izboljšati kakovost in »evropsko dimenzijo« visokošolskega

²⁴ prav tam, člen 7.

²⁵ Erasmus brošura za študente (2010). Ljubljana: CMEPIUS, URL: <http://www.cmepius.si> (21.4.2013)

²⁶ *Študiram v Evropi*, URL:

http://www.zivim.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=50&catid=43 (21.4.2013)

izobraževanja v sodelujočih državah. To naj bi bilo doseženo skozi različne aktivnosti:²⁷

- mobilnost študentov in učnega osebja,
- projekti skupnega razvoja študijskih programov in modulov,
- intenzivni programi (poletne/zimske šole),
- tematske mreže med oddelki/fakultetami v Evropi,
- razvoj evropskega kreditnega sistema priznavanja študijskih obdobj, opravljenih v tujini (ECTS), in dodatka k diplomu (DS) in
- intenzivni jezikovni tečaji.

Študenti se lahko odločijo za dve vrsti Erasmus mobilnosti:²⁸

- **ERASMUS MOBILNOST ŠTUDENTOV – ŠTUDIJ,**
- **ERASMUS MOBILNOST ŠTUDENTOV – PRAKSA.**

Načeloma velja pravilo, da je status študenta v času izmenjave izenačen s statusom študentov v državi destinaciji. Študent ohrani vse vire štipendiranja iz matične države in ne plača šolnine instituciji gostiteljici.

3.4.3 Ceepus

Program Ceepus, poimenovan tudi Erasmus Vzhodne Evrope, je srednjeevropski program za izmenjavo študentov in profesorjev. Delovati je začel marca 1995. V programu danes sodelujejo naslednje države: Avstrija, Slovenija, Češka, Slovaška, Poljska, Bolgarija, Romunija, Madžarska, Hrvaška in od akademskega leta 2005/06 naprej tudi Srbija, Makedonija, Črna gora, Bosna in Hercegovina ter Kosovo (Univerza v Prištini).²⁹

Vse skupaj tvorijo prijateljski krog držav, ki medsebojno izmenjujejo študente in na tak način zaključujejo vseevropsko integracijo narodov in ne dopuščajo segregacije med tistimi, ki so iz Evropske unije, in med tistimi, ki niso.³⁰

Sodelovanje poteka na podlagi mrež, ki jih ustanovijo posamezne univerze, fakultete ali njihovi oddelki za določena področja. Cilj programa je vzpostaviti in spodbujati mobilnost študentov in profesorjev med sodelujočimi državami ter izkoristiti prijateljske povezave in možnosti za oblikovanje skupnih študijskih programov.

²⁷ Študentske in učiteljske izmenjave; Univerza v Ljubljani, URL: <http://www.teof.uni-lj.si/?viewPage=353> (23.4.2013)

²⁸ Erasmus mobilnost študentov; Mobilnost študentov CMEPIUS, URL: http://www.cmepius.si/vzu/erasmus/mobilnost_studentov.aspx (23.4.2013)

²⁹ Erasmus brošura za študente (2010).

³⁰ Študijske in ostale izmenjave; Študentska svetovalnica – Izmenjave, URL: <http://www.svetovalnica.com/studijske-in-ostale-izmenjave> (23.4.2013)

3.4.5 Erasmus Mundus

Evropska unija podpira sodelovanje s tretjimi državami na področju šolstva preko programa *Erasmus Mundus*.³¹ To je evropski program sodelovanja in izmenjave študentov in profesorjev na področju visokega šolstva med evropskimi državami (članicami EU, Norveško, Islandijo, Liechtensteinom) in državami ostalega sveta.

Namen programa je izboljšanje kakovosti evropskega visokošolskega izobraževanja, promoviranje Evropske unije kot centra odličnosti visokošolskega izobraževanja in skozi sodelovanje s tretjimi državami spodbujati medkulturni dialog in razvoj visokega šolstva v teh državah.³²

3.4.6 Bilateralne izmenjave

Študentom in mladim raziskovalcem je omogočena kratkoročna mobilnost na partnerski univerzi v tujini tudi preko bilateralnih sporazumov med Republiko Slovenijo in najmanj 45 drugimi državami. Bilateralni sporazumi so individualni, zato na splošno njihove vsebine ni mogoče opisati. Vsak dogovor vsebuje pogoje izmenjave, njen obseg in način sodelovanja. Navadno tuje vlade na podlagi bilateralnih dogovorov same razpišejo štipendije.³³

³¹ Erasmus Mundus; Programi za šolanje v tretjih državah izven EU, URL: <http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novice/aktualne-teme/2008/studij-v-evropski-uniji/izobrazevalni-programi-v-evropski-uniji/erasmus-mundus/> (23.4.2013)

³² Erasmus Mundus II (2009–2013), URL: <http://www.cmepius.si/erasmus-mundus.aspx> (23.4.2013)

³³ Širok in ostali, 2005.

4 DIREKTIVA SVETA 2004/114 O POGOJIH ZA SPREJEM DRŽAVLJANOV TRETJIH DRŽAV ZA NAMENE ŠTUDIJA, IZMENJAV UČENCEV, NEPLAČANEGA USPOSABLJANJA ALI PROSTOVOLJNEGA DELA

Direktiva Sveta 2004/114/ES z dne 13. decembra 2004 o pogojih za sprejem državljanov tretjih držav za namene študija, izmenjav učencev, neplačanega usposabljanja ali prostovoljnega dela (v nadaljnjem besedilu: Direktiva) je bila tretji pravni akt na področju zakonitega priseljevanja, ki ga je bilo treba sprejeti po Amsterdamski pogodbi ter sklepov Evropskega sveta iz Tampereja.³⁴ Skupni cilj je spodbujanje razvoja Evrope kot svetovnega centra odličnosti za študij. Kot del tega prizadevanja je cilj Direktive vzpostavitev skupnega pravnega okvira, ki bi ljudem, ki prihajajo iz držav zunaj Evropske unije (»državljanov tretjih držav«), olajšal vstop in bivanje v EU za namene študija. Bolj usklajen in pregleden pravni okvir omogoča, da postane EU kot kraj visokošolskega izobraževanja vidnejša, dostopnejša in privlačnejša za študente iz tretjih držav. Direktiva prav tako določa niz temeljnih pravil o pogojih, pod katerimi lahko učenci, neplačani pripravniki in prostovoljci vstopajo in bivajo v EU.

PRAVNA PODLAGA

Svet Evropske unije je ob upoštevanju Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti, predloga Komisije, mnenja Evropskega parlamenta, mnenja Evropskega ekonomsko-socialnega odbora in mnenja Odbora regij sprejel Direktivo Sveta 2004/114/ES z dne 13. decembra 2004 o pogojih za sprejem državljanov tretjih držav za namene študija, izmenjav učencev, neplačanega usposabljanja ali prostovoljnega dela.³⁵

SPLOŠNE DOLOČBE

³⁴ Evropska komisija (2011): Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o uporabi Direktive 2004/114/ES z dne 13. decembra 2004 o pogojih za sprejem državljanov tretjih držav za namene študija, izmenjav učencev, neplačanega usposabljanja ali prostovoljnega dela, Bruselj, , URL:<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0587:FIN:SL:PDF> (20.4.2013)

³⁵ Direktiva Sveta 2004/114 ES z dne 13. decembra 2004 o pogojih za sprejem državljanov tretjih držav za namene študija, izmenjav učencev, neplačanega usposabljanja ali prostovoljnega dela, Official Journal L 375, 23/12/2004 P. 0012–0018.

Namen Direktive je določiti pogoje za sprejem državljanov tretjih držav na ozemlje držav članic za obdobje, ki je daljše od treh mesecev, za namene študija, izmenjav učencev, neplačanega usposabljanja ali prostovoljnega dela in pravila postopkov za sprejem državljanov tretjih držav na ozemlje držav članic za te namene.

PODROČJE UPORABE

Ta direktiva se uporablja za državljane tretjih držav, ki so zaprosili za sprejem na ozemlje države članice zaradi študija. Države članice se lahko odločijo, da Direktivo uporabijo za državljane tretjih držav, ki so zaprosili za sprejem za namene izmenjav učencev, neplačanega usposabljanja ali prostovoljnega dela.

POGOJI ZA SPREJEM

SPLOŠNI POGOJI

Državljan tretje države, ki zaprosi za sprejem za namene študija, izmenjav učencev neplačanega usposabljanja ali prostovoljnega dela, mora:

- predložiti veljavno potno listino v skladu z nacionalno zakonodajo. Države članice lahko zahtevajo, da veljavnost potne listine pokriva najmanj obdobje načrtovanega bivanja;
- za načrtovano bivanje predložiti dovoljenje staršev, če je po nacionalni zakonodaji države članice gostiteljice prosilec mladoleten;
- imeti zdravstveno zavarovanje za vsa tveganja, za katera so običajno zavarovani državljani zadevne države članice;
- veljati za nenevarnega za javni red, javno varnost ali javno zdravje;
- predložiti dokazilo, če to zahteva država članica, da je prosilec poravnal pristojbino za obdelavo prošnje.

POSEBNI POGOJI ZA ŠTUDENTE

Poleg splošnih pogojev mora državljan tretje države, ki zaprosi za sprejem za namene študija, izpolnjevati tudi posebne pogoje:

- da je s strani visokošolske ustanove sprejet na študij v okviru izobraževalnega programa;
- predložiti dokazila na zahtevo države članice o zadostnih sredstvih za kritje svojih življenjskih stroškov med bivanjem in za stroške študija in povratka;
- predložiti dokazila, če to zahteva država članica, o zadostnem znanju jezika izobraževalnega programa, ki ga je študent vpisal;
- predložiti dokazila, če to zahteva država članica, da je študent poravnal pristojbine, ki jih zaračunava ustanova.

MOBILNOST ŠTUDENTOV

Ne glede na to, da je državljan tretje države že sprejet kot študent in je zaprosil za nadaljevanje študija ali za dopolnilno izobraževanje v drugi državi članici, ta država članica sprejme za obdobje, ki ne ovira opravljanja ustreznega študija, s tem da imajo pristojni organi dovolj časa za obravnavo njegove prošnje, če:

- izpolnjuje splošne in posebne pogoje za študente v zvezi s to državo članico,
- je svoji prošnji za sprejem priložil vsa pisna dokazila o svoji akademski izobrazbi in dokazilo, da izobraževalni program, ki ga želi opravljati, resnično dopolnjuje tistega, ki ga je že zaključil in
- sodeluje v dvostranskem programu izmenjave ali programu izmenjave Skupnosti ali je sprejet v državi članici kot študent za najmanj dve leti.

Zahteve iz tretjega odstavka se ne uporabljajo, če mora študent v okviru svojega izobraževalnega programa obvezno opraviti del programa pri ustanovi v drugi državi članici.

DOVOLJENJA ZA BIVANJE

Študentom se izda dovoljenje za bivanje za obdobje najmanj enega leta in se lahko podaljša, če nosilec še naprej izpolnjuje pogoje za sprejem. Če izobraževalni program traja manj kot eno leto, je dovoljenje veljavno za trajanje tega programa. Podaljšanje dovoljenja za bivanje se lahko zavrne ali pa odvzame, če nosilec ne upošteva omejitev dostopa do gospodarskih dejavnosti in ne doseže zadovoljivega napredka pri študiju v skladu z nacionalno zakonodajo ali upravno prakso.

Države članice lahko odvzamejo dovoljenje za bivanje, ki je bilo izdano na podlagi Direktive, ali zavrnejo prošnjo za podaljšanje, če je bilo dovoljenje pridobljeno z goljufijo ali če se zdi, da imetnik ni izpolnil ali več ne izpolnjuje pogojev za vstop in bivanje, kot je določeno v Direktivi. Države članice lahko odvzamejo dovoljenje za bivanje ali zavrnejo podaljšanje dovoljenja iz razlogov javnega reda, javnega varstva ali javnega zdravja.

GOSPODARSKE DEJAVNOSTI ŠTUDENTOV

Ob upoštevanju predpisov in pogojev, ki veljajo za zadevne dejavnosti v državi članici gostiteljici, imajo študenti pravico, da se ob študiju zaposlijo in so upravičeni do opravljanja gospodarske dejavnosti kot samozaposlene osebe. Pri tem se lahko upoštevajo pogoji na trgu delovne sile države članice gostiteljice. Po potrebi države članice študentom in/ali delodajalcem podelijo predhodno dovoljenje v skladu z nacionalno zakonodajo.

Vsaka država članica za tako dejavnost določi največje število dovoljenih ur na teden, ali dni ali mesecev na leto, ki ne sme biti manjše kot 10 ur na teden ali temu

ustrezno število dni ali mesecev na leto. Država članica gostiteljica lahko omeji dostop do gospodarskih dejavnosti v prvem letu bivanja.

POSTOPEK IN PREGLEDNOST

JAMSTVA V POSTOPKU IN PREGLEDNOST

Odločitev o prošnji za pridobitev ali podaljšanje dovoljenja za bivanje se sprejme in prosilec je o tem obveščen v roku, ki ne ovira opravljanja ustreznega izobraževanja, s tem da imajo pristojni organi dovolj časa za obravnavo njegove prošnje. Če so podatki v podporo prošnji pomanjkljivi, se lahko obravnava prošnje začasno ustavi, pristojne oblasti pa prosilca obvestijo, da mora predložiti dodatne podatke. Sklep o zavrnitvi vloge za dovoljenje za bivanje se uradno sporoči zadevnemu državljanu tretje države v skladu s postopki obveščanja po ustrezni nacionalni zakonodaji.

Če je prošnja zavrnjena ali je dovoljenje za bivanje odvzeto, ima zadevna oseba pravico do pravnega sredstva pred organi zadevne države članice.

SKRAJŠANI POSTOPEK ZA IZDAJO DOVOLJENJ ZA BIVANJE ALI VIZUMOV ŠTUDENTOM IN UČENCEM

Sporazum o vzpostavitvi skrajšanega postopka za izdajo dovoljenj za bivanje in vizumov na ime zadevnega državljana tretje države se lahko sklene med organom države članice, ki je odgovoren za vstop in bivanje študentov ali učencev, državljanov tretjih držav in visokošolsko ustanovo ali organizacijo, ki izvaja programe študijskih izmenjav.

PRISTOJBINE

Države članice lahko od prosilcev zahtevajo plačilo pristojbin za obdelavo prošenj v skladu z Direktivo.

DODATNE PRAVICE

Države članice lahko prosto zagotavljajo dodatne pravice študentom, ki so državljani tretjih držav, ki presegajo tiste, določene v Direktivi, ne glede na dolžino njihovega bivanja v državi članici gostiteljici.

NASLOVLJENCI

Ta direktiva je naslovljena na države članice v skladu s Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti.

4.1 Temeljne značilnosti

Države članice vse bolj poudarjajo internacionalizacijo svojih nacionalnih izobraževalnih sistemov in sistemov usposabljanja, kar se kaže v njihovih strategijah in naložbah v nove instrumente, kot so novi programi mobilnosti, politični dialogi s tretjimi državami in nove oblike akademskega sodelovanja. Države članice so prav tako bolj osredotočene na promocijske dejavnosti in trženje ter s tem izražajo vse večje zavedanje o konkurenčnem mednarodnem trgu na področju izobraževanja.

EU vzporedno s tem izvaja tudi zunanje ukrepe, ki so osredotočeni na spodbujanje, finančno podporo oziroma politične dialoge o mobilnosti državljanov tretjih držav, zlasti študentov. Migracija ima vlogo v okviru globalizacije in EU mora biti privlačna destinacija za državljane tretjih držav, ki razmišljajo o učenju, študiju, udeležbi v programu usposabljanja ali opravljanju prostovoljnega dela v tujini.

Toda iz poročila o prenosu Direktive v zakonodaje držav članic je mogoče razbrati, da potencial tega instrumenta EU ni v celoti izkoriščen. Raven uskladitve, ki je bila dosežena z Direktivo, je precej šibka. Le nekaj določb Direktive je pravno zavezujočih, mnoge določbe pa ne vključujejo posebnih obveznosti za države članice.³⁶

Tuji študentje, ki pridejo na študij v EU, se še vedno srečujejo s težavami zaradi razlik v izvajanju zadevne zakonodaje EU. Prvo poročilo o tem, kako države članice izvajajo pravila EU o vstopu in bivanju študentov, dijakov, neplačanih pripravnikov in prostovoljcev iz tretjih držav, navaja, da bi se te oblike začasne migracije dalo še izboljšati. Zlasti bi se dalo povečati in okrepiti usklajenost, ki se je dosegla z Direktivo, ter razširiti pravice, ki jih zagotavlja.³⁷

Iz poročila Komisije od 25. marca 2013 je razvidno, da se študentje in raziskovalci srečujejo tudi z nepotrebnimi upravnimi ovirami. Veljavna pravila za pridobitev študentskega vizuma ali dovoljenja za bivanje so pogosto zapletena in nejasna. Postopki so lahko dolgotrajni in se med državami članicami precej razlikujejo, selitev iz ene države članice v drugo je zelo težko izvedljiva ali celo nemogoča. Evropska komisija je predlagala, da bi za študente, raziskovalce in druge skupine, ki niso

³⁶ Evropska komisija (2011): Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o uporabi Direktive 2004/114/ES.

³⁷ Evropska komisija, Sporočilo za medije (28. 9. 2011): Tuji študentje, učenci, pripravniki in prostovoljci ne morejo v celoti izkoristiti prednosti potovanja in bivanja v EU; Bruselj, URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1089_sl.htm

državljeni EU, zagotovili enostavnejšo in privlačnejšo ureditev vstopa in prebivanja v EU za obdobja, daljša od treh mesecev.³⁸

4.2 Ukrepi, ki jih je treba sprejeti

Izkušnje z izvajanjem veljavne zakonodaje so pokazale, da države članice niso mogle v celoti odpraviti težav, s katerimi se soočajo prosilci, ki želijo priti v EU zaradi študija ali raziskovanja. Komisija zdaj predlaga, da se določijo jasnejša, doslednejša in preglednejša pravila za celotno EU. Veljavni direktivi o študentih in raziskovalcih bo dopolnila in nadomestila ena sama nova direktiva, ki bo izboljšala:³⁹

- **Postopkovna jamstva**, in sicer zlasti z uvedbo 60-dnevnega roka za organe držav članic, da odločijo o vlogi za izdajo vizuma ali dovoljenja za prebivanje, s čimer bo postal prijavni postopek enostavnejši in preglednejši.
- **Mobilnost znotraj EU ter prenos spretnosti in znanja**. Enostavnejša in prožnejša pravila bodo povečala možnost raziskovalcev, študentov in plačanih pripravnikov, da se gibljejo znotraj EU, kar je še posebej pomembno za študente in raziskovalce, vključene v skupne programe. Nekatere pravice glede mobilnosti bodo dobili družinski člani raziskovalcev.
- **Dostop do trga dela**. Med študijem bodo imeli študenti pravico delati vsaj 20 ur na teden, da se bodo lahko ustrezno preživljali in prispevali h gospodarstvu. Prav tako bodo raziskovalci in študenti še 12 mesecev po zaključku študija oziroma raziskovanja pod določenimi pogoji ostali na ozemlju države gostiteljice, da bodo lahko iskali delovno mesto ali ustanovili podjetje.
- **Splošno varstvo drugih skupin državljanov, ki niso članice EU**, kot so varuške, učenci in drugi plačani pripravniki, ki z veljavno zakonodajo EU niso zajeti.

O predlagani direktivi, predloženi v obliki prenovitve, morata zdaj razpravljati ter se dogovoriti Evropski parlament in Svet EU. Komisija upa, da bodo nova pravila začela veljati leta 2016. Komisija bo še naprej zagotavljala pravilen prenos in izvajanje direktive v EU, če bo potrebno pa bo sprožila nadaljnje postopke za ugotavljanje kršitev. Poleg tega bo Komisija z državami članicami še naprej sodelovala na tehničnem področju, namerava pa tudi izboljšati obveščanje in okrepiti pomoč državam članicam in državljanom tretjih držav s čim boljšo uporabo interneta, zlasti portala EU o priseljevanju, ki je v pripravi.

Ne nazadnje omogočanje pridobitve spretnosti in znanj državljanom tretjih držav med obdobjem usposabljanja v Evropi spodbuja »kroženje možganov« ter podpira

³⁸ Evropska komisija, Sporočilo za medije (25. 3. 2013): Evropska unija privlačnejša za tuje študente in raziskovalce, Bruselj, URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-275_sl.htm

³⁹ Evropska komisija, Sporočilo za medije (2013).

sodelovanje s tretjimi državami na področjih človeškega kapitala in zaposlovanja, od česar imajo koristi tako države pošiljateljice kot države prejemnice.⁴⁰

5 PRIMERI IZ SODNE PRAKSE

V diplomski nalogi sem med drugim predstavila tudi učno mobilnost. Cilj pobude Mladi in mobilnost je dati vsem mladim v Evropi možnost, da del svoje izobraževalne poti opravijo v drugi državi članici. Vendar zaradi neuskladenosti nacionalne zakonodaje s pravom Unije ter glede na to, da je proces v teku in da je veliko odločb sorazmerno novih, pravice mobilnih študentov niso vedno najbolj jasne.

V nadaljevanju bom predstavila dva primera iz sodne prakse, v katerih sta študenta EU uporabila svojo pravico do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic, vendar so jima te pravice zaradi omenjenih težav neupravičeno omejene.

V zadevi C-15/11, **Leopold Sommer** proti **Landesgeschäftsstelle des Arbeitsmarktservice Wien**⁴¹, L. Sommer je januarja 2008 zaprosil za izdajo delovnega dovoljenja za bolgarskega državljana, študenta, ki je že več kot eno leto prebival v Avstriji, da bi ga zaposlil kot voznika motornega vozila za 10,25 ure na teden in plačo 349 EUR bruto na mesec. Ta študent bi opravljal nočno dostavo na Dunaju.

Arbeitsmarktservice Wien (deželna izpostava urada za delo in zaposlovanje na Dunaju, Avstrija) je to prošnjo zavrnilo, ker naj bi bilo največje število tujih delavcev, ki za deželo Dunaj znaša 66.000, že preseženo s 17.757 dodatnimi tujimi delavci.

Verwaltungsgerichtshof (upravno sodišče, Avstrija) je ugotovilo, da na podlagi nacionalnega prava glede na zaposlovanja tujcev delovno dovoljenje mogoče izdati samo, če razmere in razvoj trga dela omogočajo zaposlitev delavca in če temu ne nasprotujejo pomembni javni in gospodarski interesi. Poleg tega je po prekoračitvi največjega števila zaposlenih tujcev mogoče delovno dovoljenje izdati samo, če so izpolnjeni nekateri dodatni pogoji. Predložitveno sodišče pojasnjuje, da je treba razmere in razvoj trga dela ter pomembne javne in gospodarske interese preverjati sistematično, ne pa zgolj v izjemnih primerih. Zato Sodišče sprašuje, ali ni taka ureditev v nasprotju s pravom Unije.

Sodišče s sodbo najprej poudarja, da v času dejanskega stanja iz postopka v glavni stvari pogoji za dostop do trga dela za bolgarske študente ne bi smeli biti strožji od pogojev, ki se uporabljajo za študente iz tretjih držav. Protokol o pogojih in načinu sprejema Republike Bolgarije in Romunije v Evropsko unijo določa, da se za dostop bolgarskih državljanov do trga dela držav članic v prehodnem obdobju, ki lahko traja do konca petletnega obdobja od dneva pristopa, uporabljajo nacionalni ukrepi ali

⁴⁰ Evropska komisija (2011): Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o uporabi Direktive 2004/114/ES.

⁴¹ www.curia.europa.eu

ukrepi iz dvostranskih sporazumov. Vendar se v skladu s tem Protokolom za državljane Unije uporablja načelo prednostne obravnave, v skladu s katerim ne veljajo zgolj isti pogoji za dostop do trga dela držav članic kot za državljane tretjih držav, ampak jih je treba v primerjavi z državljani tretjih držav obravnavati ugodneje.

Drugič, sodišče ugotavlja, da so na podlagi avstrijske zakonodaje bolgarski državljani obravnavani strožje kot državljani tretjih držav.

V skladu z Direktivo 2004/114⁴², lahko namreč država članica gostiteljica po prvem letu bivanja študenta, ki je državljan tretje države, upošteva razmere na trgu dela le v izjemnih primerih in če so ukrepi, določeni v ta namen, upravičeni in sorazmerni z želenim ciljem.

Sodišče glede avstrijske določbe, v skladu s katero je treba, če je preseženo najvišje število zaposlenih tujcev, določeno na ravni dežel, pri izdaji delovnega dovoljenja državljanom tretjih držav ne zgolj sistematično preverjati razmere in razvoj trga dela, ampak tudi uporabiti dodatne pogoje, pojasnjuje, da Direktiva 2004/114 glede na to, da takemu sistematičnemu preverjanju nasprotuje, *a fortiori* izključuje nacionalne ukrepe, ki to preverjanje presegajo.

V drugem primeru, in sicer v postopku **Samantha Elrick** proti **Bezirksregierung Köln**⁴³, Sodišče tudi odloča o skladnosti zadevne nacionalne ureditve s pravom Unije.

Namreč Samantha Elrick, nemška državljanka, ki je bila v Nemčiji rojena leta 1989 in ima stalno prebivališče pri svojih starših v tej državi članici, od leta 1998 pretežno prebiva v Združenem kraljestvu. Po končanem sekundarnem izobraževanju v grofiji Devon, se je kot redna študentka vpisala na South Devon College, na izobraževalni program, s katerim se pridobi »First Diploma in Travel, Level 2«.

S. Elrick je vložila prošnjo, naj se ji za obiskovanje South Devon Collegea dodeli štipendija. Bezirksregierung Köln (vlada enote lokalne samouprave Köln) je to prošnjo zavrnila, ker se z izobraževanjem, ki ga je izbrala S. Elrick, ne pridobi poklicna kvalifikacija v skladu z merili Zveznega zakona o individualnem spodbujanju izobraževanja (BaföG), ker je primerljivo z enoletnim izobraževanjem na kateri od nemških poklicnih strokovnih šol, ki je namenjeno poklicni usmeritvi, in ker se za tako izobraževanje štipendija za izobraževanje v tujini ne dodeljuje.

Predložitveno sodišče izraža dvom o skladnosti zadevne nacionalne ureditve s pravom Unije. Če bi se S. Elrick na primerljivo izobraževanje vpisala v Nemčiji, bi ji bila za to izobraževanje dodeljena štipendija, tudi če bi trajala le eno leto. Nacionalno pravo naj bi ji torej dalo možnost izbire med tem, da se pri izbiri izobraževalne ustanove odreče pravici do svobode gibanja v Evropski uniji, in tem, da se odreče štipendiji, ki se dodeljuje na podlagi prava njene izvorne države.

⁴² Direktiva Sveta 2004/114/ES, člen 17.

⁴³ www.curia.europa.eu

Sodišče in v tem primeru ugotavlja, da pravo Unije, in sicer člena 20 PDEU in 21 PDEU⁴⁴ nasprotujeta ureditvi države članice, kakršna je ureditev v postopku v glavni stvari.

Čeprav so države članice pristojne za določanje vsebine poučevanja in organizacijo svojih izobraževalnih sistemov, morajo pri izvajanju te pristojnosti spoštovati pravo Unije in zlasti določbe Pogodbe o pravici do prostega gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic.

Pravo Unije državam članicam ne nalaga nobene obveznosti, naj zagotovijo sistem štipendiranja za študij v drugi državi članici. Vendar če država članica uvede sistem štipendiranja, mora poskrbeti za to, da pravila dodeljevanja teh štipendij neupravičeno ne omejujejo zadevne pravice do gibanja in prebivanja na ozemlju držav članic.

Nemška vlada navaja, da je nacionalna ureditev v postopku v glavni stvari upravičena z izbiro nemškega zakonodajalca, da štipendije za študij v tujini dodeli glede na povprečno pričakovano koristnost izobraževanja in glede na razmerje med bivanjem v tujini in celotnim trajanjem tega izobraževanja. Po mnenju te vlade je splošni cilj ureditve v postopku v glavni stvari torej ta, da se štipendije za izobraževanje v tujini dodelijo le za izobraževanja, ki študentu dajejo največje možnosti na trgu dela.

Iz argumentov, ki jih je navedla nemška vlada, pa ni jasno razvidno, kako naj bi se z zadevno ureditvijo iz postopka v glavni stvari, posebej pa s pogojem, da mora nameravano izobraževanje trajati vsaj dve leti, in to ne glede na njegovo vrsto in vsebino, medtem ko se izobraževanje, ki tega pogoja ne izpolnjuje, vendar se izvaja v Nemčiji, v nekaterih okoliščinah – v kakršnih je med drugim tudi tožeča stranka – subvencionira, doseglo cilj subvencioniranja le tistih izobraževanj v tujini, ki povečujejo možnosti študentov na trgu dela.

⁴⁴ Uradni list Evropske unije (2010): Prečiščena različica pogodbe o delovanju Evropske unije, člen 20. in 21.

6 PRAVICE IN STATUS TUJIH ŠTUDENTOV V SLOVENIJI

6.1 Pogoji za izdajo dovoljenja za začasno prebivanje

Tujec, ki želi v Republiko Slovenijo vstopiti in v njej prebivati iz drugačnih razlogov, kot je to mogoče na podlagi vizuma, mora imeti dovoljenje za prebivanje.⁴⁵ Dovoljenje za prebivanje pomeni dovoljenje za vstop v Republiko Slovenijo in prebivanje za določen čas in za določen namen ali prebivanje za nedoločen čas. Dovoljenje za prebivanje se izda kot:

- dovoljenje za začasno prebivanje ali
- dovoljenje za stalno prebivanje.

Dovoljenje za začasno prebivanje se izda tujcu, ki namerava v Republiko Slovenijo prebivati iz naslednjih namenov:

- zaposlitve ali dela;
- združitve družine;
- **študija**, izobraževanja, specializacije ali strokovnega izpopolnjevanja ter praktičnega usposabljanja, sodelovanja oziroma udeležbe v programih mednarodnih izmenjav prostovoljcev in v drugih programih, ki ne sodijo v sistem formalnega izobraževanja;
- drugih upravičenih in z zakonom, mednarodnimi akti ali mednarodnimi načeli in običaji utemeljenih razlogov ali zaradi interesa Republike Slovenije.

Prošnji za izdajo dovoljenja za začasno prebivanje morajo biti priložena naslednja dokazila: **veljavni potni list**, katerega veljavnost mora biti najmanj tri meseca daljša od nameravanega prebivanja v RS; **dokazilo o ustreznem zdravstvenem zavarovanju**, ki krije najmanj nujne zdravstvene storitve v RS; **dokazilo o zadostnih sredstvih za preživljanje**, mesečno najmanj v višini osnovnega zneska minimalnega dohodka v RS in **potrdilo iz kazenske evidence matične**

⁴⁵ Zakon o tujcih; Uradni list RS, št. 50/2011 z dne 27. 6. 2011, člen 31.

države.⁴⁶ Tujec, ki želi prebivati v RS, mora poleg pogojev iz prejšnjega odstavka izpolnjevati tudi pogoje, ki so z Zakonom o tujcih določeni za izdajo posamezne vrste dovoljenja za prebivanje.

6.2 Dovoljenje za začasno prebivanje zaradi študija

Študent, ki se odloči študirati v Sloveniji, se že na začetku sreča s težavami. Nekoliko težja situacija je pri študentih, ki prihajajo iz tretjih držav, ki še vedno potrebujejo vizum za prehod v RS. Ker ta postopek ponavadi traja dlje časa in ker mora najprej dobiti potrdilo o sprejemu na študij, da bi lahko zaprosil za vizum, lahko študent pride in začne s svojimi študijskimi obveznostmi šele v polovici novembra. Študijsko leto pa se začne s prvim oktobrom. Vprašljivo je, ali bodo profesorji imeli dovolj razumevanja do študentov in kako bodo ti nadoknadili zamujeno.

Tujcu, ki je sprejet na študij, druge oblike izobraževanja, specializacijo, strokovno izpopolnjevanje, praktično usposabljanje ali bo sodeloval v mednarodni študijski izmenjavi v ustreznih izobraževalnih ustanovah v RS ali v izobraževalnih programih mednarodnih izmenjav prostovoljcev in izpolnjuje ostale pogoje za izdajo dovoljenja po Zakonu o tujcih, se lahko izda dovoljenje za začasno prebivanje.⁴⁷ Kot dokaz o izpolnjevanju pogoja zadostnih sredstev za preživljanje, mesečno najmanj v višini osnovnega zneska minimalnega dohodka v RS, zadošča pisna izjava študentovih staršev oziroma njegovega zakonitega zastopnika o tem, da ga bodo v času študija preživljali.

Dovoljenje za začasno prebivanje se izda najdlje za eno leto. Če študij traja dlje od enega leta, se dovoljenje letno podaljšuje. Pogoji za podaljšanje dovoljenja je dokazilo o sprejemu na študij, ki ga izda izobraževalna ustanova, na katero je tujec sprejet kot študent.

Pristojni organi bi morali prošnje za izdajo dovoljenja za začasno prebivanje zaradi študija obravnavati prednostno. Žal je realna situacija drugačna. Vsako leto se od študentov zahtevajo neka nova potrdila in redno se pojavljajo zapleti. Vsa potrdila so seveda plačljiva in študenta precej stanejo. Poenostavitev pogojev za pridobitev študentskih dovoljenj za bivanje je nujna. Veliko študentov se sreča z nepotrebniimi upravnimi ovirami in zaradi dolge in zapletene procedure svoje študijske obveznosti ne morejo začeti pravočasno.

⁴⁶ Državni portal Republike Slovenije: Vstop državljana tretje države zaradi zaposlitve ali dela, študija, združitve družine in drugih upravičenih razlogov, URL: <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/dogodkiPrebivalci.euprava?zdid=499&sid=220>

⁴⁷ Zakon o tujcih, člen 44.

6.3 Pravice tujih študentov v Sloveniji

6.3.1 Izobraževanje

Evropska unija ne določa izobraževalne politike svojih držav članic, temveč v skladu z načelom subsidiarnosti v celoti spoštuje pristojnost držav članic za učne vsebine in organizacijo izobraževalnih sistemov ter njihovo kulturno in jezikovno različnost. Tako na področju izobraževanja doslej ni prišlo do poenotenja zakonov in predpisov držav članic povezave, saj EU zgolj dopolnjuje programe nacionalnih dejavnosti, ki presegajo državne okvire. Glede na dejstvo, da izobraževalne dejavnosti EU niso usmerjene k formalnemu poenotenju izobraževalnih sistemov, se tudi v Sloveniji izobraževalni sistem in z njim pravice šolarjev in študentov zaradi članstva države v Uniji niso spremenili.⁴⁸

6.3.2 Izobraževanje pod enakimi pogoji

Po Zakonu o visokem šolstvu imajo državljani Republike Slovenije pravico do izobraževanja na visokošolskih zavodih v Republiki Sloveniji pod enakimi pogoji.

Državljeni članic Evropske unije imajo pravico do izobraževanja na visokošolskih zavodih v Republiki Sloveniji pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije.

Tuji državljani se, pod pogojem, da se uporablja načelo vzajemnosti, lahko izobražujejo na visokošolskih zavodih v RS pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije.

Podrobnejše pogoje v zvezi s številom prostih vpisnih mest, plačilom šolnine, bivanjem v študentskih domovih ter drugim pravicami in dolžnostmi študentov v skladu s tem zakonom za izobraževanje oseb iz drugega in tretjega odstavka tega podnaslova določi minister, pristojen za visoko šolstvo.⁴⁹

⁴⁸ Izobraževanje. Izobraževanje: Evropa. gov.si. URL: <http://www.evropa.gov.si/si/izobrazevanje/> (15.5.2013)

⁴⁹ Zakon o visokem šolstvu (uradno prečiščeno besedilo), Uradni list RS, št. 32/2012 z dne 4. 5. 2012, člen 7.

6.3.3 Vpisna mesta in plačevanje šolnine

Za Slovence brez slovenskega državljanstva in tuje državljane iz držav nečlanic Evropske unije je za redni študij razpisanih do dodatnih 10 % vpisnih mest glede na število vpisnih mest za državljane Republike Slovenije in državljane držav članic Evropske unije, za izredni pa dodatnih 50 % mest.⁵⁰

Tujci, ki se v Republiki Sloveniji izobražujejo na javnih ali zasebnih visokošolskih zavodih, za študij po javno veljavnih študijskih programih prve, druge ali tretje stopnje plačujejo šolnino, razen če ni s Pravilnikom o šolninah in bivanju v študentskih domovih za Slovence brez slovenskega državljanstva in tujce v Republiki Sloveniji določeno drugače.⁵¹

Višino šolnine za tujce visokošolski zavod določa tako, kot je v skladu s Pravilnikom o šolninah in drugih prispevkih v visokem šolstvu (Uradni list RS, št. 40/94 in 45/98) določa za državljane Republike Slovenije za izredni študij.

Šolnine za redni dodiplomski študij tujci na javnih visokošolskih zavodih ne plačajo, če:

- je tako določeno z meddržavnimi ali mednarodnimi sporazumi in pogodbami;
- so štipendisti ministrstva, pristojnega za visoko šolstvo, oziroma pooblaščenega izvajalca tega štipendiranja, kot je Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja, in javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendiranje v programu štipendiranja Slovencev v zamejstvu in Slovencev po svetu;
- so študenti izmenjalnih programov med visokošolskimi zavodi v programu Vseživljenjsko učenje;
- so tuji državljani s stalnim prebivališčem v RS in so sami ali njihovi starši ali skrbniki davčni zavezanci v Republiki Sloveniji ali
- so tuji državljani, ki jim je fakulteta na podlagi individualne prošnje odobrila oprostitev plačevanja oziroma znižanje šolnine.⁵²

Visoke šolnine so ena od slabih strani mednarodnega študija v Sloveniji. Preglednost kakovosti izobraževalnih programov s tem postane težje primerljiva. Poraja se vprašanje: »Ali se na slovenske univerze lahko vpišejo le tuji državljani iz premožnih družin?« Odgovor sem poiskala med študenti, ki prihajajo iz Srbije, Bosne in Hercegovine, Makedonije ... Vsi menijo, da je potrebna finančna podpora družine ali pa si moraš sam poskrbeti finančna sredstva za nadaljevanje študij. Visoka šolnina in ukinitvev državne štipendije namreč študentom tretjih držav študij otežujejo.

⁵⁰ Prijavno-sprejemni postopek za vpis v prvi letnik študija za Slovence brez slovenskega državljanstva in tuje državljane iz držav nečlanic Evropske unije, URL: http://www.vpis.uni-lj.si/tujci/tujci%20_2013.pdf (15.5.2013)

⁵¹ Pravilnik o šolninah in bivanju v študentskih domovih za Slovence brez slovenskega državljanstva in tujce v Republiki Sloveniji. Uradni list RS, št. 70/2008 z dne 11. 7. 2008, člen 2.

⁵² Prijavno-sprejemni postopek za vpis v prvi letnik študija za Slovence brez slovenskega državljanstva in tuje državljane iz držav nečlanic Evropske unije.

6.3.4 Štipendiranje tujcev

V Republiki Sloveniji se podeljujejo naslednje štipendije:

- državne,
- kadrovske,
- Zoisove,
- štipendije za Slovence v zamejstvu in Slovence po svetu ter
- štipendije za državljane držav, s katerimi ima Republika Slovenija sklenjene dvostranske ali večstranske sporazume o sodelovanju na področju izobraževanja oziroma štipendije podeljuje na podlagi vzajemnosti.⁵³

Do štipendije so upravičene osebe s statusom dijaka in osebe s statusom študenta ter udeleženci izobraževanja odraslih, ki izpolnjujejo pogoje, določene v Zakonu o štipendiranju.

V skladu s prejšnjim odstavkom se štipendija lahko dodeli:

- državljanom Republike Slovenije;
- Slovencem v zamejstvu in Slovencem po svetu, kakor so opredeljeni v zakonu, ki ureja odnose Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja, za študij v Republiki Sloveniji;
- državljanom držav članic Evropske unije in Evropskega gospodarskega prostora in njihovim družinskim članom, kot jih določa zakon, ki ureja prebivanje tujcev, če imajo dovoljenje za stalno ali začasno prebivanje v Republiki Sloveniji;
- državljanom držav članic EU ali EGP, ki so bili zaposleni ali samozaposleni v RS ter njihovim družinskim članom, če imajo dovoljenje za prebivanje v RS;
- **državljanom tretjih držav**, ki imajo dovoljenje za stalno ali začasno prebivanje v RS, in njihovim ožjim družinskim članom, kot jih določa zakon, ki ureja prebivanje tujcev.

Državljanom tretjih držav, ki ne izpolnjujejo pogoja iz 5. točke prejšnjega odstavka, se lahko štipendija dodeli na podlagi **sklenjenih meddržavnih sporazumov** oziroma **po načelu vzajemnosti**.

Pomembno je omeniti, da nova socialna zakonodaja oziroma **Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev**, ki se je začel uporabljati 1. 1. 2012, vpliva na **prejemanje državne štipendije**: do državne štipendije so **upravičeni le državljani Republike Slovenije, ki so starejši od 18 let** in izpolnjujejo druge zakonske pogoje.⁵⁴

⁵³ Zakon o štipendiranju. Uradni list RS, št. 59/2007, 63/2007, popr. 40/2009, člen 5.

⁵⁴ Štipendije, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Aktualne novice pri uveljavljanju štipendij za šolsko/študijsko leto 2012/2013, URL: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/stipendije/ (15.5.2013)

Odločitev o ukinitvi državnih štipendij za tuje državljane je prizadela tuje študente. Za večino je to bil glavni vir financiranja. Nekateri so se bili celo prisiljeni vrniti domov. Menijo, da pri dodelitvi državne štipendije ni bilo nobenega upravičenega razloga za diskriminacijo študentov na podlagi državljanstva in da bo to gotovo negativno vplivalo na vpis novih študentov s tujim državljanstvom.⁵⁵ Poleg državne je za tuje študente ukinjena tudi Zoisova štipendija, ki je pomenila ne samo denarno pomoč, ampak tudi spodbudo za učenje. Brez kakršnekoli finančne pomoči so študentje prepuščeni na milosti in nemilosti fakultetam, da jim znižajo stroške.

6.3.5 Zdravstveno zavarovanje

Obvezno zdravstveno zavarovanje v RS za tuje študente ni vključeno v ceno šolnine in treba ga je urediti pred začetkom študija.

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju določa, da je vključitev v obvezno zdravstveno zavarovanje obvezno tako za slovenske kot tuje državljane.

Za zavarovance držav EU, EGP in Švice ter Avstralije velja, da imajo študenti v času začasnega bivanja v drugi državi članici pravico do uveljavljanja nujnih oziroma potrebnih zdravstvenih storitev ob predložitvi ustreznega dokazila. To dokazilo je Evropska kartica zdravstvenega zavarovanja (EUKZZ) oziroma certifikat kot nadomestilo za EUKZZ, ki ju izda pristojna država.⁵⁶

Za zavarovance drugih držav, s katerimi so sklenjeni meddržavni sporazumi o socialnem zavarovanju, velja, da imajo v drugi državi pogodbenici pravico do uveljavljanja le nujnih zdravstvenih storitev. Republika Slovenija ima sklenjene bilateralne sporazume o socialnem zavarovanju z Republiko Hrvaško, Makedonijo, Bosno in Hercegovino, Srbijo in Črno goro.

Študenti iz držav, ki niso članice EU, EGP, Švica, ali pa z njimi Slovenija nima sklenjenih bilateralnih sporazumov o socialnem zavarovanju, morajo skleniti obvezno zdravstveno zavarovanje v RS.⁵⁷

Zdravstveno zavarovanje študentov tretjih držav je še vedno odprto in nerazrešeno vprašanje. Meddržavni sporazumi o socialnem zavarovanju med RS in nekaterimi tretjimi državami deloma rešujejo zadevo, toda še vedno obstajajo pomanjkljivosti, ki povzročajo težave študentom. Zavarovanje namreč po sporazumu zajema le nujne zdravstvene primere, to se pravi, da ne pokriva kontrol ter sistematičnih in

⁵⁵ *Tuji študenti želijo pogoje, kakršni veljajo za domače*, URL: <http://www.delo.si/novice/slovenija/tuji-studenti-zelijo-pogoje-kakrsni-veljajo-za-domace.html> (15.5.2013)

⁵⁶ Prijavno-sprejemni postopek za vpis v prvi letnik študija za Slovence brez slovenskega državljanstva in tuje državljane iz držav nečlanice Evropske unije. *Zdravstveno zavarovanje*.

⁵⁷ *Tuji študenti; Socialna zavarovanja; Tuji študenti/Prožna mladina*. URL: <http://www.proznamladina.si/tuji-studenti> (15.5.2013)

preventivnih pregledov. Vse se to zdi smiselno in dobro, če izvzamemo to, da univerze študente obvezujejo k sistematičnim pregledom dvakrat v času študija in tujim študentom ne dovolijo pregleda brezplačno opraviti doma. Po drugi strani pa težava nastane, kadar se zgodi resnično nujen zdravstveni primer, kot je na primer zlom noge. Ta primer zahteva daljšo terapijo, preglede in kontrole, toda bolnik ima brezplačen le prvi pregled, in sicer sanacijo rane in namestitve mavca. Vso nadaljnjo obravnavo mora plačati. Mogoče je res absurdno, da država tujim študentom plača preventivne preglede in kontrole zaradi navadnega prehlada, ko pa študent dobi mavec na nogi, zaradi katerega je moral nekaj dni preživeti v bolnišnici, in ni zmožen potovati, je nerealno trditi, da to ni nujen zdravstveni primer, in zahtevati plačilo.

6.3.6 Druge pravice tujih študentov

Ob prihodu v Slovenijo se tuji študenti za pomoč obrnejo na resor za mednarodno sodelovanje Študentske organizacije univerze v Ljubljani (ŠOU). Ministrica za mednarodno sodelovanje pravi, da se osredotočajo predvsem na Erasmus študente, včasih pa se na njih obrnejo tisti, ki so v Slovenijo prišli preko bilateralnih pogodb. Pomagajo jim najti nastanitev in jim izdelajo študentsko izkaznico, ki je zelo pomembna, saj so tuji študenti po svojih pravicah izenačeni s slovenskimi.⁵⁸

Iz pogovora s študenti sem izvedela, da so skoraj enakopravni z domačimi študenti v beneficijah, kot so: študentski boni za prehranjevanje, popusti, mesečne vozovnice, delo preko študentskih servisov ...

Tuji državljani, ki študirajo v Sloveniji in imajo status študenta, lahko delajo preko študentskega servisa oziroma študentske napotnice pod istimi pogoji kot slovenski državljani. Možnosti in pogoji študentskega dela so enaki tako za študente, ki so državljani držav *Evropske unije*, kot tudi za študente, ki so *državljani tretjih držav*. Za državljane različnih držav se študentsko delo razlikuje le pri obdavčitvi, saj je ta odvisna od posameznih mednarodnih pogodb, ki jih ima Slovenija sklenjene s posameznimi državami. Pomembno je, da morajo študenti, ki so državljani članic EGP, in študenti, ki so državljani tretjih držav, za delo preko študentskega servisa imeti prijavljeno prebivališče.⁵⁹

Po drugi strani, kar se tiče pravice bivanja v študentskih domovih in dostopnosti brezplačnih tečajev slovenskega jezika, so študentje tretjih držav diskriminirani v primerjavi z drugimi študenti.

Republika Slovenija je nekaterim tujim študentom zagotovila subvencionirano bivanje, kar ureja Pravilnik o šolninah in bivanju v študentskih domovih za Slovence brez slovenskega državljanstva in tujce v Republiki Sloveniji.⁶⁰ Pravico do bivanja v

⁵⁸ *Po znanje v Slovenijo. Mladina.si (2013). URL: [http://www.mladina.si/143027/po-znanje-v-slovenijo/\(17.5.2013](http://www.mladina.si/143027/po-znanje-v-slovenijo/(17.5.2013)*

⁵⁹ *Tuji študenti. Tuji študenti/Prožna mladina.*

⁶⁰ *Bivanje v študentskem domu – študentje iz tujine. URL: <http://www.sou-lj.si/en/bivanje/bivanje-v-studentskem-domu/studentje-iz-tujine.htm> (17.5.20139)*

študentskih domovih imajo: izmenjalni štipendisti v programu Ceepus (gre za izmenjave od tri do največ devet mesecev), Slovenci brez slovenskega državljanstva, ki prejemajo štipendijo javnega sklada po programu štipendij za Slovence v zamejstvu in po svetu, in drugi tuji študenti, ki prihajajo na visokošolske zavode v okviru izmenjalnih programov (predvsem programa Vseživljenjsko učenje).⁶¹ Študentom tretjih držav ostaja le možnost bivanja v najemniških stanovanjih, ki niso le draga, ampak tudi zelo skromna in neudobna.

Še ena težava, s katero se študentje srečujejo, je nedostopnost brezplačnih tečajev slovenskega jezika. Priseljencem, ki imajo dovoljenje za začasno ali stalno bivanje v Sloveniji ali so v fazi pridobivanja dovoljenja in prihajajo iz tretjih držav, se ponuja možnost učenja jezika oziroma brezplačnih tečajev.⁶² Ta možnost je odprta tudi za nekatere študente. Pri učenju jezika je tujim študentom v pomoč brezplačni tečaj slovenščine za Erasmus študente (EILC) na Filozofski fakulteti, ki ga financira Evropska unija.⁶³ Zakaj so potem študentje tretjih držav diskriminirani? Ko vsi drugi tujci v Sloveniji imajo pravico do brezplačnih tečajev, oni na voljo imajo le samoplačniške. Za pripravo na študij na slovenskih univerzah nimajo nobene druge možnosti. Kako naj si študent, ki je soočen že z visoko šolnino in ukinitvijo državnih štipendij, plača še tečaj? Mora pa opraviti izpit iz slovenskega jezika pred vpisom v drugi letnik študija. Izjema so kandidati, ki se prijavljajo v programe Akademije za gledališče, film, radio in televizijo, v program Novinarstvo na Fakulteti za družbene vede in programa Medjezikovno posredovanje in Slovenistika na Filozofski fakulteti. Ti kandidati morajo izpit iz slovenščine opraviti pred vpisom v prvi letnik. Izpit iz slovenščine po programu Slovenščina za tujce na srednji ravni kandidati opravijo na Centru za slovenščino kot drugi/tuji jezik.⁶⁴

Žal nekateri profesorji niso dovolj razumevali in zahtevajo poznavanje jezika že v prvem letniku ter ne dovolijo opravljanja izpita v srbohrvaščini ali angleščini. Včasih je to razlog, zaradi katerega študent izpita ne opravi.

⁶¹Pravilnik o šolninah in bivanju v študentskih domovih za Slovence brez slovenskega državljanstva in tujce v Republiki Sloveniji. Uradni list RS, št. 70/2008 z dne 11. 7. 2008.

⁶²Brezplačni tečaji slovenščine za tujce – začetna integracija priseljencev (ZIP). URL: <http://www.upi.si/tecaji-in-usposabljanja/jezikovni-tecaji/188-slovenscina-za-tujce> (17.5.2013)

⁶³*Po znanje v Slovenijo. Mladina.si* (2013).

⁶⁴Prijavno-sprejemni postopek za vpis v prvi letnik študija za Slovence brez slovenskega državljanstva in tuje državljanke iz držav nečlanic Evropske unije.

7 SKLEP

EU mora pritegniti študente in raziskovalce iz tretjih držav, ki lahko s svojim znanjem in spretnostmi prispevajo k večji rasti in konkurenčnosti v prihodnosti. Potrebno je boljše sodelovanje z državami nečlanicami, partnerstva in dvostranski sporazumi med pristojnimi institucijami, ki bi olajšali mobilnost med Unijo in drugimi deli sveta. Države članice bi morale v skladu z Direktivo poenostaviti postopek za sprejem študentov, ampak kot sem že omenila v poglavju o Direktivi, njenih določb niso popolnoma prenesle v svoje zakonodaje, zato še zmeraj obstajajo številne pomanjkljivosti. Velika večina študentov se sreča z nepotrebniimi upravnimi ovirami, saj so dovoljenja za bivanje pogosto nejasna in zapletena.

Izvezeta ni niti Republika Slovenija. Kot pri drugih državah članicah je tudi v Sloveniji nujna poenostavitev pogojev za pridobitev študentskih dovoljenj za bivanje. Tuji študentje ne predstavljajo težave, temveč njihova prisotnost veliko pove o kakovosti študija in mednarodnem značaju slovenskih univerz. Vendar kakovost in odprtost slovenskih univerz upadata, kajti pristojne institucije se ne trudijo dovolj, da bi tuje študente zadržale in jih pritegnile s kakovostnim študijem ter določenimi pravicami. Plačilo visoke šolnine je težko breme; za študente, ki prihajajo iz revnejših družin, pa skoraj nemogoče. Če nimajo še dodatne denarne pomoči, na primer pravico do štipendije, se bodo težko odločili za študij v Sloveniji.

V svoji diplomski nalogi sem obravnavala pravice tujih študentov predvsem v RS. Lahko potrdim tezo, da so študentje tretjih držav diskriminirani v primerjavi z drugimi študenti. Medtem ko študentje na izmenjavi iz različnih držav članic EU uživajo v dejavnostih, kot so pohod na Ljubljanski grad in Rožnik, filmski večer in obisk državnega zbora, študentje držav nečlanic nekje protestirajo zaradi ukinitve državnih štipendij ali pa si iščejo stanovanje. Iz pogovora z njimi sem ugotovila, da so zelo nezadovoljni in da se zavedajo svojega težkega položaja. Pravijo, da državi kljub temu ne predstavljajo velikega finančnega bremena. Ker je kvota vpisa na posamezno fakulteto zelo nizka, jih na slovenskih univerzah ni veliko. Omenjene težave še pripomorejo k velikemu osipu takoj po prvem letniku. Zato študentje držav nečlanic EU upajo, da bo država našla posluh in rešitev za njihove težave.

Kot druge članice Unije mora tudi Slovenija več sodelovati z državami nečlanicami. Če želi ohraniti odprtost in mednarodni značaj slovenskih univerz v prihodnosti, mora poiskati način, kako privabiti mlade ljudi iz tretjih držav, in predvsem, kako jih zadržati. Spodbujati je treba mobilnost in priseljevanje študentov in raziskovalcev, zlasti z zmanjševanjem administrativnih in drugih ovir, ki to mobilnost slabijo, ter z okrepitvijo sodelovanja med državo, univerzami in drugimi visokošolskimi institucijami. S posameznimi državami, iz katerih prihajajo študentje, je treba skleniti

ustrezne sporazume o medsebojnem štipendiranju oziroma z bilateralnimi sporazumi vzpostaviti načelo reciprocitete. Na ta način bi uredili vprašnji zdravstvenega zavarovanja in šolnine ter študentom študij precej olajšalo.

8 LITERATURA IN VIRI

8.1 Knjige

1. Lukšič Hacin, M (1999): Multikulturalizem in migracije. Ljubljana, ZRC SAZU.
2. Verlič Christensen, B. (2002): Evropa v precepu med svobodo in omejitvami migracij. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.

8.2 Pravni viri

1. Direktiva Sveta 2004/114 ES z dne 13. decembra 2004 o pogojih za sprejem državljanov tretjih držav za namene študija, izmenjav učencev, neplačanega usposabljanja ali prostovoljnega dela.
2. Direktiva Sveta 2005/71/ES z dne 12. oktobra 2005 o posebnem postopku za dovolitev vstopa državljanom tretjih držav za namene znanstvenega raziskovanja («znanstveni vizum»).
3. Pravilnik o šolninah in bivanju v študentskih domovih za Slovence brez slovenskega državljanstva in tujce v Republiki Sloveniji. Uradni list RS, št. 70/2008 z dne 11. 7. 2008.
4. Uradni list Evropske unije (24. 10. 2006). Sklep št. 1720/2006/ES Evropskega parlamenta in Sveta o uvedbi akcijskega programa na področju vseživljenjskega učenja. Bruselj: Uradni list Evropske unije 2006.
5. Uradni list Evropske unije (30. 12. 2006); Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o transnacionalni mobilnosti.
6. Uradni list Evropske unije (2010): Prečiščena različica pogodbe o delovanju Evropske unije.
7. Uradni list Evropske unije (7. 7. 2011); Priporočilo Sveta z dne 28. junija 2011, Mladi in mobilnost – spodbujanje učne mobilnosti mladih, Luxembourg.

8. Uradni list Evropske unije (20. 12. 2011): Sklepi Sveta o vzhodni razsežnosti sodelovanja mladih v demokratičnem življenju in njihove mobilnosti (2011/C 372/03).
9. Zakon o štipendiranju. Uradni list RS, št. 59/2007, 63/2007, popr. 40/2009.
10. Zakon o tujcih (Ztuj-2); Uradni list RS, št. 50/2011 z dne 27. 6. 2011.
11. Zakon o visokem šolstvu (uradno prečiščeno besedilo). Uradni list RS, št. 32/2012 z dne 4. 5. 2012.

8.3 Spletni viri

1. Bivanje v študentskem domu – študentje iz tujine, URL: <http://www.sou-lj.si/en/bivanje/bivanje-v-studentskem-domu/studentje-iz-tujine.htm> (17. 5. 2013).
2. Brezplačni tečaji slovenščine za tujce – začetna integracija priseljencev (ZIP), URL: <http://www.upi.si/tecaji-in-usposabljanja/jezikovni-tecaji/188-slovenscina-za-tujce> (17. 5. 2013).
3. CMEPIUS Slovenija, Center Republike Slovenije za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja, URL: <http://www.cmepius.si/> (21. 4. 2013).
4. Državni portal Republike Slovenije: Vstop državljana tretje države zaradi zaposlitve ali dela, študija, združitve družine in drugih upravičenih razlogov, URL: <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/dogodkiPrebivalci.euprava?zdid=499&sid=220> (15. 5. 2013).
5. Erasmus brošura za študente (2010). Ljubljana: CMEPIUS, URL: <http://www.cmepius.si> (21. 4. 2013).
6. Erasmus mobilnost študentov; Mobilnost študentov CMEPIUS, URL: http://www.cmepius.si/vzu/erasmus/mobilnost_studentov.aspx (23. 4. 2013).
7. ERASMUS MUNDUS; Programi za šolanje v tretjih državah izven EU, URL: <http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novice/aktualne-teme/2008/studij-v-evropski-uniji/izobrazevalni-programi-v-evropski-uniji/erasmus-mundus/> (23. 4. 2013).
8. Erasmus Mundus II (2009–2013), URL: <http://www.cmepius.si/erasmus-mundus.aspx> (23. 4. 2013).

9. Evropska komisija (2011); Pravice mobilnih študentov: Vodnik po pravicah mobilnih študentov v Evropski uniji, URL: http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/higher/move_sl.pdf (20. 3. 2013).
10. Evropska komisija (2011): Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu o uporabi Direktive 2004/114/ES z dne 13. decembra 2004 o pogojih za sprejem državljanov tretjih držav za namene študija, izmenjav učencev, neplačanega usposabljanja ali prostovoljnega dela, Bruselj, URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0587:FIN:SL:PDF> (20. 4. 2013).
11. Evropska komisija, Sporočilo za medije (28. 9. 2011): Tuji študentje, učenci, pripravniki in prostovoljci ne morejo v celoti izkoristiti prednosti potovanja in bivanja v EU; Bruselj, URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1089_sl.htm.
12. Evropska komisija, Sporočilo za medije (25. 3. 2013): Evropska unija privlačnejša za tuje študente in raziskovalce, Bruselj, URL: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-275_sl.htm.
13. Izobraževanje. Izobraževanje: Evropa. gov.si, URL: <http://www.evropa.gov.si/si/izobrazevanje/> (15. 5. 2013).
14. Mednarodno sodelovanje in izmenjava; Univerza v Ljubljani; URL: http://www.uni-lj.si/mednarodno_sodelovanje_in_izmenjave/ (15. 4. 2013).
15. *Po znanje v Slovenijo. Mladina.si (2013)*, URL: <http://www.mladina.si/143027/po-znanje-v-slovenijo/> (17. 5. 2013).
16. Prijavno-sprejemni postopek za vpis v prvi letnik študija za Slovence brez slovenskega državljanstva in tuje državljanke iz držav nečlanic Evropske unije, URL: <http://www.vpis.uni-lj.si/tujci/tujci%202013.pdf> (15. 5. 2013).
17. Socialni razgledi 2008, Mobilnost, URL: <http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CD EQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.dlib.si%2Fstream%2FURN%3ANBN%3A SI%3Ad> (15. 5. 2013).
18. Širok, M., Medved, M., Panjič, N., Pfifer, N. & Taštanoska, T. (2005). Mobilnost in možnosti za mlade: vezi brez meja: s pomočjo mednarodnih programov odpiramo vrata izkušnjam, URL: http://www.cmepius.si/files/cmepius/userfiles/publikacije/mobilnost_za_mlade_SLO.pdf (20. 4. 2013).

19. *Študiram v Evropi*, URL:
http://www.zivim.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=50&catid=43 (21. 4. 2013).
20. Študentske in učiteljske izmenjave; Univerza v Ljubljani, URL:
<http://www.teof.uni-lj.si/?viewPage=353> (23. 4. 2013).
21. Študijske in ostale izmenjave; Študentska svetovalnica – Izmenjave, URL:
<http://www.svetovalnica.com/studijske-in-ostale-izmenjave> (23. 4. 2013).
22. ŠTIPENDIJE, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Aktualne novice pri uveljavljanju štipendij za šolsko/študijsko leto 2012/2013, URL:
http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/stipendije/ (15. 5. 2013).
23. Šuklje, T. (2010): Meddržavne migracije visoko izobraženih oseb v EU. diplomsko delo. Maribor, Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede, URL:
<http://sciget.com/Predogled/999/4d3eaf34afb382923df82a775683087fdc8093e3> (23. 4. 2013).
24. Tuji študenti želijo pogoje, kakršni veljajo za domače, URL:
<http://www.delo.si/novice/slovenija/tuji-studenti-zelijo-pogoje-kakrsni-veljajo-za-domace.html> (15. 5. 2013).
25. Tuji študenti; *Socialna zavarovanja*; Tuji študenti/Prožna mladina, URL:
<http://www.proznamladina.si/tuji-studenti> (15. 5. 2013).